

# Den styrkede pædagogiske læreplan for Livets Børn 2026-2028

Udarbejdet foråret 2026 af Livets Børns personalegruppe og ledelse  
Godkendt af forældrebestyrelsen den 11. maj 2026

## Indhold

1. Introduktion til Livets Børns styrkede pædagogiske læreplaner
2. Arbejdet med det fælles pædagogiske grundlag
3. Arbejdet med de seks læreplanstemaer
4. Refleksion og evaluering
5. Dokumentation
6. Børnemiljøvurdering
7. Inddragelse af lokalsamfundet

## 1. Introduktion

Den lovmæssige ramme for arbejdet med læreplaner i dagtilbud blev fornyet i 2018, hvor man introducerede Den styrkede pædagogiske læreplan. Den styrkede pædagogiske læreplan tager udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag, og i afsnit 2 beskriver vi, hvordan det fælles pædagogiske grundlag spejler sig ind i vores praksis i Livets Børn.

I forhold til de seks læreplanstemaer er der opstillet to mål pr. tema, som alle danske daginstitutioner skal arbejde ud fra. I punkt tre om arbejdet med læreplanstemaerne opridser vi målene og beskriver, hvordan vi arbejder med dem i Livets Børn.

Derudover indeholder Livets Børns læreplaner beskrivelser af, hvordan vi arbejder med evaluering, dokumentation, børnemiljøvurdering og inddragelse af lokalsamfundet.

## 2. Arbejdet med det fælles pædagogiske grundlag

Herunder fortæller vi, hvordan vi arbejder med de forskellige elementer i grundlaget:

### Børnesyn

“Det at være barn har en værdi i sig selv” - dette er en af hovedpointerne i det fælles pædagogiske grundlag og passer godt ind i Livets Børns barnesyn og pædagogiske praksis. Selvom vi i Livets Børn er vores ansvar bevidst i forhold til at sætte gode rammer for børnenes hverdagsliv, er vi samtidig opmærksomme på, at det sker i en stemning af ligeværdighed mellem børn og voksne. Begge parter bidrager til, at hverdagen og samværet er meningsfuldt, sjovt og udfordrende og vi griber børnenes input i løbet af dagen, så de oplever at være aktive medskabere.

### Dannelse og børneperspektiv

I Livets Børn ønsker vi at bidrage til børnenes almene dannelse og give dem nogle værdier og kompetencer med sig, som styrker dem og på sigt gør dem i stand til at forbedre den verden, vi lever i.

I arbejdet med dannelse har vi i Livets Børn fokus på helhed - at barnet udvikler sine færdigheder i overensstemmelse med sin personlighed, og at barnet inspireres til at udfolde sig på mange områder.

Almen dannelse drejer sig for os at se ikke kun om de færdigheder, børnene opnår gennem deres gang i Livets Børn - som fx selvhjulpenhed og sproglig udvikling. Det drejer sig i lige så høj grad om den personlige, sociale og etiske dannelse, som gør børnene i stand til at indgå i fællesskaber på en måde, hvor de bidrager med det, de har at byde på og kan give plads og lytte til andre. For at nå derhen, er det vigtigt at børnene føler sig set og hørt, og at vi som voksne peger dem i retning af også at se og lytte til de børn og voksne, de indgår i fællesskab med.

En af de vigtigste veje til børnenes dannelse er inddragelse af deres perspektiv. Børnenes eget bidrag til vores fælles hverdag i Livets Børn er af stor betydning, og vi arbejder igennem dagen på at gribe de input, børnene kommer med - både i planlagte aktiviteter, i børneinitieret leg og i rutinesituationer. Herunder i hverdagens tilbagevendende ritualer, som fx morgensamling og måltiderne. Her gribes det, der er oppe at vende i børnegruppen eller sjove ting fra de voksnes liv, for eksempel efter en weekend, hvor vi fortæller på skift. Til morgensamling synges desuden ugens sang, og dagens program fortælles. For de mindstes vedkommende er sangen i fokus til morgensamlingen, hvor børnene på skift vælger sang.

## Et pædagogisk læringsmiljø hele dagen

En af de væsentlige pointer ved det fælles pædagogiske grundlag er fokus på, at børnene lærer hele dagen igennem og ikke kun i de særligt tilrettelagte aktiviteter. Det giver en vågenhed i forhold til, at det pædagogiske arbejde foregår hele tiden. Det er ikke kun, når vi er "på" med det planlagte, at vi folder vores pædagogik ud. Vi skal hele dagen igennem være fyrtårne og medspillere i børnenes hverdag. Det betyder at enhver aktivitet og hverdagsrutine ses som udviklingsmulighed for barnet - og for den voksne

Det gør sig fx gældende i garderoben, hvor fokus ligger på at opmuntre og guide børnene i selvhjulpenhed på det niveau, de har mulighed for at mestre. Vi er nede på gulvet sammen med børnene, og vi sørger for, at der i situationen skabes rig mulighed for kommunikation og samarbejde.

Vi er inspireret af sociolog Basil Bernstein, som taler om de tre læringsrum, hvor der er forskel på, om det er børnene eller de voksne, som tager initiativ til og præger de aktiviteter, der er. Populært sagt taler vi om, at pædagogerne "går foran" (læringsrum 1), "ved siden af" (læringsrum 2) eller "bagved" (læringsrum 3) børnene, når de leger og lærer. Alle tre læringsrum er vigtige og bidrager til børnenes udvikling og trivsel.

## Leg

Legen har en værdi i sig selv og er grundlæggende for børns personlige, sociale og motoriske læring og udvikling. Når barnet leger, øver det sig i at være menneske. Det undersøger, hvem det er, og hvad det kan, vil og tør. Derfor er vi opmærksomme på, at der er rum og tid til legen. Legen skabes på børnenes præmisser og fremmer bl.a. deres fantasi, fordybelse, nysgerrighed og selvværd. I den frie leg lærer børnene også at forhandle om roller og regler for legen. Vi rammesætter og understøtter legen, så alle børn har mulighed for at være med, prøve nye roller og lege med andre børn, end de plejer.

Vi er inspirerede af den neuroaffektive udviklingspsykologi og vi er opmærksomme på at styrke de udviklende mødeøjeblikke, hvor vi føler os synkroniserede og forbundne med hinanden. Dette sker blandt andet gennem de voksnes tydelige struktur og rammesætning omkring lege, relationer og aktiviteter.

## Børnefællesskaber

Livets Børn er en lille institution med plads til 35 børn og vi arbejder på, at børnene både oplever et børnefællesskab i deres egen gruppe og på tværs af grupperne. For os er "storfamilietanken" i høj kurs, og vi støtter op om relationer på tværs af alder, for eksempel når de ældste børn gerne vil besøge de yngste, give krammere og lege med dem. I middagsstunden besøger Rødder og Radiser hinanden og spiller spil eller laver kreative sysler på tværs af grupperne.

Vi lægger vægt på at udvikle børnenes evne til empati og medfølelse, for på den måde at give dem sans for helheden og fællesskabet. Vores erfaring er, at kontakten til en selv er basis for, at man udvikler glæde og ansvarlighed over for fællesskabet og oplever sig som en del af helheden. På den måde går det individuelle og fællesskabet hånd i hånd. Vi arbejder på at skabe en balance mellem at det enkelte barn bliver hørt - og at børnene øver sig i at lytte til hinanden - fx til morgensamling, rundt om bordet, i planlagte aktiviteter og i børnenes frie leg.

## Forældresamarbejde

Vores mål er et godt og trygt forældresamarbejde, som understøtter børnenes trivsel, udvikling og læring. Inden barnet starter, har vi en samtale med forældrene, hvor vi forventningsafstemmer i forhold til opstart og barnets kommende liv i daginstitutionen. Vi følger op med en samtale efter 3 måneder og derefter har vi en årlig forældresamtale. Vi opfordrer forældrene til at komme til os og vende stort og småt omkring deres børn. Vi stiller gerne vores faglige sparring til rådighed og er opmærksomme på at inddrage forældrene, når der skal træffes vigtige beslutninger omkring barnet.

Vi holder forældremøde to gange årligt, hvor der blandt andet skabes plads til at forældrene i mindre grupper kan snakke om, hvordan de samarbejder med os og hinanden om børnenes trivsel, udvikling og læring.

Livets Børn har en forældrebestyrelse, bestående af 6 medlemmer, heraf tre forældrerepræsentanter, samt tre suppleanter som oftest deltager til møderne.

For at styrke samarbejdet har vi desuden en række sociale arrangementer i løbet af året, hvor forældrene er med, nemlig forældrekafe, sommerfest, arbejdsdag og lysfest.

## Børn i udsatte positioner

Det er vores mål, at tilrettelægge det pædagogiske læringsmiljø på en måde, som giver børn i udsatte positioner mulighed for at trives, lære og dannes. Vi arbejder med forskellige tilgange:

### Nærmeste udviklingszone

Vi sørger for at graduere indhold og udfordringer i vores aktiviteter, så de er tilpasset de forskellige børns nærmeste udviklingszone og dermed give alle mulighed for at være med. Graduering af krav kan for eksempel dreje sig om, at der, indenfor en aldersmæssigt homogen gruppe, er børn, som har brug for at der i visse situationer eller i svære perioder tages hensyn. Det kan f.eks. være i form af mere hjælp fra de voksnes side. Vi ser det som en vej til inklusion, at børnene lærer, at man kan have forskellige behov og dermed skal behandles forskelligt. Det er også en måde, vi

viser børnene, at vi sætter pris på og anerkender forskellighederne, og vi ser det som en vej til inklusion, at forskelligheder rummes.

### **Opdeling i mindre grupper**

For børn i udsatte positioner kan det være en god vej ind i fællesskabet indimellem at være sammen med en mindre gruppe børn, hvor den voksne kan støtte legen med de andre børn på tættere hold. Vi bruger opdeling i mindre grupper flere gange ugentligt.

### **Forældrene med på råd**

Vi lægger vægt på at tage forældrene med på råd og sørger for, at hjælpen til børn i udsatte positioner bliver tilrettelagt i et samarbejde mellem hjemmet og Livets Børn. Når situationen kræver ekstern hjælp, kontakter vi "Tværgående enhed for læring", hvad enten det drejer sig om hjælp fra psykolog, talepædagog eller andre faggrupper. Vi er opmærksomme på, at vi har pligt til at handle, hvis vi oplever børn, som ikke trives på den ene eller den anden måde.

## **Sammenhæng til børnehaveklassen**

### **Det sociale og fællesskabet i forhold til overgangen til skolen**

For at skabe en god overgang til skolen vælger vi gradvist at give de kommende skolebørn mere ansvar og på den måde hjælpe hver enkelte til at blive så selvstændig og så skoleparat som muligt. Vi støtter dem i at blive selvhjulpne på toilettet og i at hjælpe hinanden i garderoben med at trække overtrækstøj ud over støvler, lyne jakken, finde skamler og selv tjekke deres kasse og finde hue og vanter. Vi beder dem hjælpe de yngre "Rødder".

Vi vil lære dem at have øje for hinandens behov og kunne udsætte egne - vente på at det bliver ens tur. Og øve at sige, hvad man har brug for hjælp til, for eksempel "Vil du trække mine regnbukser ud over støvlerne?".

Dette er også god læring i forhold til at kunne løse konflikter på egen hånd. Og kan de ikke løse en konflikt eller uenighed, skal de øve sig i at bede om hjælp.

Vi har fokus på, at de børn, der skal starte i skolen, er opmærksomme på hinanden og inviterer hinanden ind i legen. Det skal være trygt at starte i skolen sammen, så alle har en følelse af at have en tryk base ved skolestart. Vi anerkender, når de kommende skolebørn tager initiativ til at igangsætte en fællesleg og inddrager alle.

### **Tal, bogstaver og begreber**

Når vi bliver indebørnehave i løbet af efteråret, sætter vi fokus på tal og bogstaver, og dette fokus kører frem til sommerferien. Det bliver leget ind ved hjælp af billeder, som starter med det bogstav, der er "på" den pågældende uge. Vi øver, om man kan synge på bogstavet og benævner vokaler og konsonanter, så de kender til forskellen inden skolestart. Alle billeder med tilhørende bogstav hænges op i Røddernes rum, så det kan kigges på hele vejen frem til skolestart.

Tal og begreber indgår i naturlære om dyr og deres levevis i et pædagogisk koncept, som vi kalder "Uglen". Uglen, en hånddukke, som opdages i træet, har ofte noget viden med om et specifikt dyr. Alle "Uglemøder" sluttes typisk af med et spil eller leg, som handler om den viden, de tal eller begreber, som Uglen har fortalt om.

Rødderne er udebørnehave fra maj til oktober og som en naturlig del af dette, kommer vi både til morgensamling og på vores ture i naturen ind på mange områder indenfor science. Vi bygger vandbaner, forholder os til frost og tøj, vejr og vind. Vi observerer naturen og forundres over den, mens vi opholder os i den.

### **Samarbejde med skolen og andre daginstitutioner**

Livets Børn samarbejder med skolen for at skabe den bedst mulige overgang til børnehaveklassen. De kommende skolebørn mødes med byens øvrige skolebørn, samlede kaldet skolevennerne. De mødes et par gange om måneden indtil påske, hvorefter de mødes en gang om ugen. Der er fokus på fælles aktiviteter, som styrker legen på tværs af børnene.

Eftersom Livets Børn er en lille daginstitution med relativt små årgange lægger vi vægt på samarbejdet med de øvrige daginstitutioner for at give børnene et større netværk inden skolestart.

## **3. Arbejdet med de seks læreplanstemaer**

I Livets Børn arbejder vi på at etablere et pædagogisk læringsmiljø, som understøtter børns brede læring, herunder nysgerrighed, gåpåmod, selvværd og bevægelse indenfor og på tværs af de seks læreplanstemaer. Et af de væsentlige pointer i Den styrkede læreplan er at læringsmiljøet skabes hele dagen - i den børneinitierede leg, i rutine situationer og i planlagte aktiviteter. Denne tankegang tager vi med os i arbejdet med de seks læreplanstemaer, hvilket uddybes nederst i beskrivelsen af hvert læreplanstema.

Herunder beskriver vi, hvordan vi overordnet set griber arbejdet med de seks læreplanstemaer an:

1. Alsidig personlig udvikling
2. Social udvikling
3. Kommunikation og sprog
4. Krop, sanser og bevægelse
5. Natur, udeliv og science
6. Kultur, æstetik og fællesskab

## **Alsidig personlig udvikling**

### **Pædagogiske mål for læreplanstemaet Alsidig personlig udvikling**

(jvf § 3 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i de seks læreplanstemaer)

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

1. At alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

**For at skabe et læringsmiljø som lever op til de pædagogiske mål for Alsidig personlig udvikling vil vi som personale:**

**I forhold til de 0-2 årige:**

- Vise barnet respekt og arbejde ud fra den betragtning, at børn og voksne er ligeværdige men ikke ligestillede

- Stille meningsfulde krav og forventninger til børnene, så de udvikler nye færdigheder i takt med deres udviklingstrin
- Skabe kontinuitet blandt de voksne. Udskiftning i personalegruppen minimeres så meget som muligt for at skabe en tryk ramme, som børnene kan udfolde sig i
- Skabe plads til at børnene kan udtrykke alle former for følelser, også dem der sædvanligvis er sværere at anerkende, såsom uro, frustration, vrede, angst og sorg. Derved styrkes børnenes tillid til dem selv og deres gåpåmod i forhold til at vise, hvem de er, og hvad de indeholder
- Tage udgangspunkt i og inddrage børnenes egne idéer og initiativer. Dette for at styrke engagement og deltagelseskompetence
- Arbejde med vilde lege og tummel og derigennem give børnene en erfaring af at mod, kraft og aggression er en del af deres styrke
- Skabe rum, hvor børnene er sammen med de andre børnegrupper på tværs af alder, fx i skolens gymnastiksal til emneuger og på legepladsen.

### **I forhold til de 3-6 årige:**

- Vise barnet respekt og arbejde ud fra den betragtning, at børn og voksne er ligeværdige men ikke ligestillede
- Stille meningsfulde krav og forventninger til børnene, så de udvikler nye færdigheder i takt med deres udviklingstrin
- Skabe kontinuitet blandt de voksne. Udskiftning i personalegruppen minimeres så meget som muligt for at skabe en tryk ramme, som børnene kan udfolde sig i
- Skabe plads til at børnene kan udtrykke alle former for følelser, også dem der sædvanligvis er sværere at anerkende, såsom uro, frustration, vrede, angst og sorg. Derved styrkes børnenes tillid til dem selv og deres gåpåmod i forhold til at vise hvem der er og hvad de indeholder
- Tage udgangspunkt i og inddrage børnenes egne idéer og initiativer. Dette for at styrke engagement og deltagelseskompetence
- Udfordre børnene på deres mod gennem optrædener og deltagelse i arrangementer i lokalsamfundet, som kræver at de tør være på i ukendte sammenhænge
- Arbejde med vilde lege og tummel og derigennem give børnene en erfaring af at kraft og aggression er en del af deres styrke
- Skabe rum, hvor børnene er sammen med de andre børnegrupper på tværs af alder, fx i skolens gymnastiksal, til emneuger, på legepladsen og ved at komme på besøg hos hinanden til måltider og aktiviteter
- Understøtte og udvikle barnets brede erfaringsverden gennem deltagelse i den ugentlige madlavning. En sidegevinst ved denne ordning er, at børnene deles op i mindre grupper og dermed opbygger relationer på tværs af de to børnehavegrupper og de vante lege-konstellationer.

### **Et læringsmiljø hele dagen og på tværs**

Alsidig personlig udvikling går på tværs af samtlige læreplanstemaer og er derfor ikke noget, der arbejdes med særskilt. Det sker i rutinesituationer, hvor både krop og snakketøj også er i gang. Det sker, når børnene tør synge højt med på ugens sang eller fortæller en historie til morgensamling, og når de fysiske grænser prøves af i hallen og ude i naturen.

# Social udvikling

## **Pædagogiske mål for læreplanstemaet Social udvikling**

(jvf § 5 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer)

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

1. At alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

**For at skabe et læringsmiljø som lever op til de pædagogiske mål for Social udvikling vil vi som personale:**

### **I forhold til de 0-2 årige:**

- Stille vores relationskompetence til rådighed og tilbyde børnene en tryk og tillidsfuld udveksling og relation
- Give børnene en oplevelse af at blive set, lyttet til og værdsat ved at møde dem med åbenhed, nysgerrighed og respekt
- Give børnene en oplevelse af at høre til i fællesskabet ved at inddrage børnenes input og opmuntre dem til at være aktive deltagere
- Støtte børnene i at knytte venskaber - både ved at dele børnene op i grupper, som kan udvide horisonten for nye venskaber - og ved at bakke op om allerede eksisterende venskaber
- Italesætte hvordan man er en god ven og kammerat ved verbalt at anerkende børnene, når de gør og siger ting, som styrker venskaber. Fx når de hjælper hinanden i garderoben, deles om legetøjet, giver et kram og lignende.
- Bruge hverdagens mange situationer til at sætte fokus på empati og evnen til at rumme og hjælpe andre (bl.a. i garderoben)
- Hjælpe børnene til at mærke egne grænser og kunne give udtryk for dem

### **I forhold til de 3-6 årige:**

- Stille vores relationskompetence til rådighed og tilbyde børnene en tryk og tillidsfuld udveksling og relation
- Give børnene en oplevelse af at blive set, lyttet til og værdsat ved at møde dem med åbenhed, nysgerrighed og respekt
- Give børnene en oplevelse af at høre til i fællesskabet ved at inddrage børnenes input og opmuntre dem til at være aktive deltagere, der samarbejder med andre og er med til at træffe beslutninger
- Støtte børnene i at knytte venskaber - både ved at dele børnene op i grupper, som kan udvide horisonten for nye venskaber - og ved at bakke op om allerede eksisterende venskaber
- Italesætte hvordan man er en god ven og kammerat ved verbalt at anerkende børnene, når de gør og siger ting, som styrker venskaber. Fx når de hjælper hinanden i garderoben, giver plads til og lytter til hinanden i snakken rundt om bordet, giver et kram og lignende.
- At give børnene en oplevelse af at individualitet og fællesskab kan styrke hinanden, hvilket blandt andet bliver synligt, når børnenes input inddrages i udviklingen af lege og aktiviteter



- Vise børnene at forskellighed er en kvalitet, som er med til at skabe dynamik og læring - fx ved at de oplever vi lytter til deres fortællinger og input - og at disse er med til at forme dagen
- Bruge hverdagens mange situationer til at sætte fokus på empati og evnen til at rumme og hjælpe andre
- Hjælpe børnene til at mærke egne grænser og kunne give udtryk for dem, blandt andet gennem nærværs- samarbejds- og massageøvelser

### **Et læringsmiljø hele dagen og på tværs**

Læringsmiljøet omkring den sociale udvikling er i spil hele dagen og inkluderer både børneinitieret leg, voksen planlagte aktiviteter og rutine situationer. Empati kan lige såvel udvikles i garderoben i forbindelse med at børnene hjælper hinanden med tøjet, eller når man respekterer køen til toilettet, som når der er direkte fokus på det, fx i form af massageøvelser. Det er også i rutinesituationer, at vi kan vise børnene, at det er ok at være forskellige. Fx i garderoben, hvor nogle børn i perioder kan have brug for mere hjælp end andre.

## **Kommunikation og sprog**

### **Mål for arbejdet med læreplanstemaet Kommunikation og sprog**

(jvf § 7 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer)

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

1. At alle børn udvikler sprog, der bidrager til at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. At alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og idéer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

**For at skabe et læringsmiljø som lever op til de pædagogiske mål for kommunikation og sprog vil vi som personale:**

#### **I forhold til de 0-2 årige:**

- Give barnet mulighed for at udvikle sit sprog gennem dagligdagens aktiviteter
- Støtte barnet i at udtrykke og sætte ord på egne følelser og behov - derigennem hjælpes barnet til at forstå egne og andres følelser
- Opfordre barnet til at sætte ord på handlinger og oplevelser og lytte på en nærværende måde med tur-tagninger på skift mellem barn og voksen
- Benytte os af "Hen-imod-sprog", som beskrevet i "Hjernesmarte Børn" af Anette Prehn, for derigennem at vise børnene en vej igennem konfliktsituationer
- Bruge et klart, præcist og nuanceret sprog, som sikrer, at barnet er i et stimulerende og udviklende sprogmiljø
- Læse bøger og fortælle historier for børnene
- Styrke sprog og kropssprog gennem sange og lege med lyde og rytme

#### **I forhold til de 3 – 6 årige:**

- Give barnet mulighed for at udvikle sit sprog gennem dagligdagens aktiviteter
- Opfordre barnet til at sætte ord på handlinger og oplevelser og lytte på en nærværende måde med tur-tagninger på skift mellem barn og voksen
- Støtte barnet i at udtrykke og sætte ord på følelser og behov – derigennem hjælpes barnet til at forstå egne og andres følelser



- Benytte os af "Hen-imod-sprog", som beskrevet i "HjernesmarTE Børn" af Anette Prehn, for derigennem at vise børnene en vej igennem konfliktsituationer ved i sprogbruget at fremhæve de værdier og den adfærd, vi ønsker at styrke, fremfor at fokusere på det, vi ikke ønsker
- Bruge et klart, præcist og nuanceret sprog, som sikrer, at barnet er i et stimulerende og udviklende sprogmiljø
- Gøre brug af piktogrammer, som vi taler om i forbindelse med samling eller måltider, så der bliver sat både billeder og ord på dagens aktiviteter
- Støtte og udvikle barnets interesse for og nysgerrighed i forhold til ord, tegn, symboler, bogstaver og tal
- Præsentere barnet for små opgaver, som fx at genkende eget navn
- Sætte ord på og snakke med barnet om forskellige ord og begreber
- Læse bøger og fortælle historier og opfordre børnene til at fortælle og digte historier.
- Igangsætte diverse sproglige aktiviteter såsom rim og remser, vrøvlevers og vrøvlehistorier, fantasilege og fantasihistorier og dermed udfordre barnet til sproglig kreativitet og til at udtrykke sig på mange forskellige måder
- Når behovet er der, tilbyder vi sprogstøtte i en mindre sproggruppe

### **Et læringsmiljø hele dagen og på tværs**

Sproget går i høj grad på tværs af alle læreplanstemaer og løber som en rød tråd igennem hele dagen. Når vi kobler sproget på ting vi laver i situationen bliver det konkret og levende, og vi sætter derfor fokus på at verbalisere de ting, vi laver i løbet af en dag, i vokseninitierede aktiviteter, i rutinesituationer og i børnenes leg og konflikter.

## **Krop, sanser og bevægelse**

### **Mål for arbejdet med læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse**

(jvf § 9 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer)

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

1. At alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. At alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde i både ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

**For at skabe et læringsmiljø som lever op til de pædagogiske mål for krop, sanser og bevægelse vil vi som personale:**

**I forhold til de 0-2 årige:**

- Strukturere dagen således, at der er en vekselvirkning mellem fysisk aktivitet og ro/fordybelse. Vi sørger for både for fysisk aktivitet udendørs og indendørs, hvor børnene oplever sjove høj-arousal lege og for aktiviteter med fokus på lav arousal, som for eksempel massage, byggelege, boglæsning samt det daglige middagshvil
- Anerkende barnets naturlige kropsbehov såsom fysisk aktivitet, kraft, hvile, søvn, mad og kontakt med andre og støtte det i at udtrykke dem
- Arbejde med sansestimulering gennem sanselege, massage, tegne, male og lege med ler.
- Udfordre børnenes kropslige mod og balance gennem tummel og ved at kravle, klatre og tage på ture i forskelligt terræn
- Have fokus på kropsglæde i løbet af dagens mange rutiner, leg og aktiviteter

- Tilbyde børnene fysisk kontakt mange gange i løbet af en dag fx i form af kram, tummel og sidde på den voksne og læse bog, hjælp i garderoben og ved at bakke børnene op når de krammer hinanden
- Styrke børnenes fysiske sundhed gennem alsidig økologisk kost og en fornuftig hygiejne, herunder at børnene lærer at vaske hænder
- Have fokus på selvhjulpenhed i forhold til garderoben

#### **I forhold til de 3-6 årige:**

- Strukturere dagen således, at der er en vekselvirkning mellem fysisk aktivitet og ro/fordybelse. Vi sørger for fysisk aktivitet både udendørs og indendørs, hvor børnene oplever sjove høj-arousal lege og et dagligt middagshvil for alle børnehavebørn med historielæsning samt sysletid, hvor der i højere grad er fokus på lav arousal
- Anerkende barnets naturlige kropsbehov såsom fysisk aktivitet, kraft, hvile, søvn, mad og kontakt med andre og støtte det i at udtrykke dem
- Arbejde med sansestimulering gennem sanselege, massage, tegne, male, ælte og lege med ler
- Udfordre børnenes kropslige mod og balance gennem tummel og fægtelege, ved at kravle og klatre og tage på ture i forskelligt terræn
- Have fokus på kropsglæde i løbet af dagens mange rutiner, leg og aktiviteter
- Tilbyde børnene fysisk kontakt mange gange i løbet af en dag fx i form af kram, tummel, sidde på den voksne og læse bog, hjælp i garderoben og ved at bakke børnene op når de giver hinanden knus og nusser om de mindste vuggestuebørn etc
- Styrke børnenes fysiske sundhed gennem alsidig økologisk kost og en fornuftig hygiejne, herunder at børnene lærer at vaske hænder
- Have fokus på selvhjulpenhed i forhold til at tage tøj på og af, gå på toilettet og vaske hænder. Derudover arbejder vi med selvhjulpenhed omkring måltidet, hvor børnene deltager i smør-selv og i at øse mad op og sende vand og mad videre til sidemanden.

#### **Et læringsmiljø hele dagen og på tværs**

Kroppen er med hele dagen, og den er en basis for vores udfoldelse. En god selvtillid og et godt selvværd hænger ofte sammen med at man er tryk og glad ved sin krop, og således fletter den alsidige personlige udvikling, den sociale udvikling og den fysiske udvikling sig tæt sammen.

# Natur, udeliv og science

## Mål for læreplanstemaet Natur, udeliv og science

(jvf § 11 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer)

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

1. At alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske arbejde skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

**For at skabe et læringsmiljø som lever op til de pædagogiske mål for Natur, udeliv og science vil vi som personale:**

### I forhold til de 0-2 årige:

- Sørge for at børnene er ude i al slags vejr og på alle årstider og derigennem på egen krop erfarer årets gang og årstidernes skiften
- Tage på tur i forskelligt terræn: skov, mark, hegn, å osv. og give børnene en oplevelse af glæde ved at være i naturen og den frihed og plads, der er i naturen.
- Indrette legepladsen, så der er mulighed for at eksperimentere med forskellige materialer, såsom sand, vand, plastikrør og byggematerialer i træ
- Sætte ord på de naturfænomener vi oplever i løbet af en dag, fx vejret, de dyr vi ser på vores vej eller gennem vinduet ved spisetid, de dyr og planter børnene finder mens de leger og undersøger og derigennem koble begreber på naturfænomener.
- Sikre at vi deltager i Danmarks Naturfredningsforenings indsamling af skrald og i den forbindelse tale med børnene om hvordan vi værner om naturen og behandler den med respekt
- Arrangere en årlig emneuge med fokus på natur, udeliv og science, hvor vi kan gå i dybden med et udvalgt emne

### I forhold til de 3-6 årige:

- Sørge for at børnene er ude i al slags vejr og på alle årstider og derigennem på egen krop erfarer årets gang og årstidernes skiften
- Tage på tur i forskelligt terræn: skov, mark, strand, hegn, å osv. og give børnene en oplevelse af glæde ved at være i naturen og den frihed og plads, der er i naturen.
- Indrette legepladsen, så der er mulighed for at eksperimentere med forskellige materialer, som fx sand, regnvandstønde, plastikrør, som man kan hælde regnvandet gennem mm.
- Sætte ord på de naturfænomener vi oplever i løbet af en dag, fx vejret, de dyr vi ser på vores vej eller gennem vinduet ved spisetid, de dyr og planter børnene finder mens de leger og undersøger og derigennem koble begreber på naturfænomener.
- Deltage i Danmarks Naturfredningsforenings indsamling af skrald og i den forbindelse tale med børnene om hvordan vi værner om naturen og behandler den med respekt
- Inddrage børnene i at passe køkkenhave: så, høste og tilberede mad udendørs. Fra jord til bord.

- Arrangere en årlig emneuge med fokus på natur, udeliv og science, hvor vi kan gå i dybden med et udvalgt emne
- At de voksne sætter gang i aktiviteter som fx. at opdrætte sommerfuglelarver og haletudser, lave ormegård mm.
- Specielt for Rødderne: I sommerhalvåret fra omkring maj til oktober er Rødderne udebørnehave. Det betyder, at børnene starter dagen ude fra 7.45, at vi spiser alle måltider udenfor, og at vi tager på ekskursion til forskellige naturtyper: Gadekær, mose, skov og urtehave. Vi etablerer en fast base med et stort bomuldstelt i skoven, hvortil vi vender tilbage på ugentlig basis. Børnene går på opdagelse, klatrer i træer, hjælper med at holde området fri for tidsler og brændenælder. Vi leger fælleslege og lærer om skovens dyr, både insekter og de større pattedyr. Vi laver mad over bål. Børnene er med til at save og kløve brænde og snitte med knive.
- Rødderne benytter sig desuden af ture i naturen med kommunens naturvejleder

### **Et læringsmiljø hele dagen og på tværs**

Vi forsøger at tænke begrebet science og fokus på årsag, virkning og sammenhænge ind i de daglige rutiner, så det ikke kun er på tapetet ved særlige lejligheder. I hverdagen fx når børnene hælder vand op i deres kop og skal vurdere mængden. Hvad sker der, når man hælder for meget vand i koppen? Når vi spiser og sammen kan observere de forskellige fugle, som sidder på foderbrættet. Hvad hedder fuglene, hvor bor de, hvad spiser de?

## **Kultur, æstetik og fællesskab**

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

(jvf § 13 i bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer)

1. At alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier
2. At alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

**For at skabe et læringsmiljø som lever op til de pædagogiske mål for Kultur, æstetik og fællesskab vil vi som personale:**

**I forhold til de 0-2 årige:**

- Give børnegruppen mulighed for at deltage i forskellige aktiviteter indenfor kultur, traditioner og kunstneriske tilbud, fx teater, musik og biblioteksbesøg
- Støtte børnene i at eksperimentere med, øve sig i og afprøve sig selv i forhold til et bredt spekter af kulturelle udtryksformer, herunder maleri, sang og musik
- Give børnene adgang til diverse materialer, så de har mulighed for at udtrykke sig kreativt
- Markere årets højtider såsom fastelavn, påske, Skt. Hans, høst, årets korteste dag (lysfest) og jul
- Synge sange der hører til højtiderne/årstiderne.
- Styrke barnets kendskab til mangfoldighed og ligeværd ved at opleve forskellige kulturer, sprog, vaner og levevilkår. I vuggestuen sker dette gennem dagligdagens oplevelser, som fx alsidig kost og ved at give plads til både de voksnes og børnenes forskelligheder på en respektfuld og ligeværdig måde.

- Tilbyde forældrene at komme på besøg hjemme i forbindelse med fødselsdage, for dermed at give børnene en oplevelse af forskellige hjem og hjemlige normer og værdier.

### **I forhold til de 3-6 årige:**

- Give børnegruppen mulighed for at deltage i forskellige aktiviteter indenfor kultur, traditioner og kunstneriske tilbud, fx teater, musik og biblioteksbesøg
- Støtte børnene i at eksperimentere med, øve sig i og afprøve sig selv i forhold til et bredt spekter af kulturelle udtryksformer, herunder maleri, sang, musik og teater
- Skabe inspirerende rammer, hvor barnet har adgang til diverse materialer, så barnet har mulighed for at udtrykke sig kreativt
- Markere årets højtider såsom fastelavn, påske, Skt. Hans, høst, årets korteste dag (lysfest) og jul
- Synge sange der hører til højtiderne/årstiderne.
- Styrke barnets kendskab til, at verden er mangfoldig og at mennesker er ligeværdige selvom de har forskellige kulturer, sprog, vaner og levevilkår. Dette styrkes blandt andet gennem samarbejde med lokale aktører, som fx plejehjemmet, biblioteket, skolen og andre daginstitutioner. Og gennem besøg hos børnene privat i forbindelse med deres fødselsdage (hvis de ønsker det), for dermed at give børnene en oplevelse af forskellige hjem og hjemlige normer og værdier.

### **Et læringsmiljø hele dagen og på tværs**

Nysgerrighed, fantasi og kreativitet styrkes, når vi har gang i kreative projekter, men samtidig er det nogle kvaliteter, som vi ønsker at have i spil løbende - når vi taler med børnene, når der leges og i rutine situationer. Tilgangen til hverdagen og børnene er afgørende for, om kvaliteterne kan trives. Er vi voksne åbne og nysgerrige over for børnenes input i alle situationer i løbet af dagen, styrkes de bedst. Det er vores mål.

## **5. Pædagogisk dokumentation**

Der foretages løbende dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse. Dokumentationen inddrages i evalueringen. Der benyttes forskellige former for pædagogisk dokumentation afhængig af, hvad der er mest relevant i forhold til den efterfølgende evaluering. Vi bruger blandt andet: Fotos, praksisbeskrivelser, børneinterviews, relationsskemaer, observationsmaterialet "Alle med" og sprogtest.

## **6. Refleksion og evaluering**

Vi har en løbende evalueringspraksis, hvor vi jævnligt justerer den daglige praksis ud fra vores iagttagelser af børnenes trivsel, udvikling og læring. Vi er nede i helt dagligdags justeringer, som fx behovet for en ny bordplan, der giver en bedre dynamik blandt børnene eller en ændring af måden vi guider dem i deres leg på, så de får prøvet nye roller eller venner af. Drøftelserne af vores iagttagelser af børnenes trivsel og idéer til ændringer i den pædagogiske praksis sker på vores månedlige personalemøder, vores gruppemøder eller løbende i hverdagen. Gennem det tætte samarbejde, vi har bygget op i grupperne, kan vi hurtigt aftale eventuelle justeringer i situationer, hvor vi kan se, at der skal en anden strategi til for fx at støtte børnene i at holde koncentrationen eller til få et barn med i legen, som har brug for en ekstra håndsrækning.

Udover denne løbende evaluering arbejder vi i de enkelte børnegrupper med et skema til evaluering, som er inspireret af EVAs materiale og videreudviklet af os selv. Skemaet sætter fokus på at finde områder i læringsmiljøet, som vi undrer os over, og som vi gerne vil blive klogere på og justere på. Hvad kan vi gøre anderledes for at styrke læringsmiljøet? I de enkelte børnegrupper udvælges to områder, som vi zoomer ind på og skemaerne udfyldes, så vi har en skriftlig dokumentation af evalueringen.

## 6. Børnemiljøvurdering

I dagtilbudsloven stilles krav til børnemiljøet med fokus på udvikling af et godt fysisk, psykisk og æstetisk miljø i dagtilbuddet, der fremmer børnenes trivsel, sundhed, udvikling og læring.

Børnemiljøvurdering er den proces, som sætter fokus på børnemiljøet og afdækker, hvilke ændringer, der kan være med til at forbedre børnemiljøet. Børnene bliver inddraget i udvikling af børnemiljøet. Børneperspektivet er centralt, og det er de voksnes opgave at forstå og sætte sig ind i de tanker, oplevelser og opfattelser, som barnet har af sit eget hverdagsliv.

Der udarbejdes en skriftlig børnemiljøvurdering hvert 3. år (2020, 2023, 2027 osv). Vi benytter blandt andet DCUMs materialer til udvikling af børnemiljøet.

Målet er at skabe og udvikle et sundt, udviklende og positivt børnemiljø i institutionen  
Delmål:

- Sætte fokus på det psykiske børnemiljø og kvalificere børnenes samvær/relationer til såvel andre børn som voksne.

- Udvikle de fysiske rammer, så de fremmer mulighed for leg og fordybelse

- Fremme børnesundheden gennem leg og bevægelse.

- Optimere rammerne for nedbringelse af børnenes sygdom igennem en god hygiejne.

**Til udvikling af det psykiske børnemiljø** sætter vi fokus på børnenes relationer - både til voksne og i forhold til venskaber med de andre børn.

I forhold til relationerne til de voksne arbejder vi ud fra relationsskemaet - rød, gul, grøn af Gry Bastiansen. De voksne i hver børnegruppe udfylder enkeltvis skemaet i forhold til, hvordan de oplever deres relation til børnene i deres gruppe. Bagefter har de en fælles drøftelse af de enkeltes besvarelser. Aftalen er, at hvis et barn markeres med rødt, giver det anledning til et mere målrettet relationsarbejde i forhold til barnet i samarbejde med forældrene.

I forhold til venskaber mellem børnene bruger vi DCUM's venskabsskema. Hos Rødderne bruges der desuden playmobil figurer, som repræsenterer børnegruppen, for at gøre snakken mere visuel og konkret.

På efterfølgende personalemøde drøftes det, hvorvidt de voksnes vurderinger adskiller sig fra børnenes egne perspektiver. Og det vurderes, hvordan man kan arbejde videre med det enkelte barns venskabsrelationer og børnefællesskabet generelt. Dette skrives ind i handleplanen i Børnemiljøvurderingen.

### **Vores fysiske og æstetiske rammer**

Vi laver en undersøgelse af det indendørs og udendørs børnemiljø – gennem interviews med Rødderne. Børnenes svar gennemgås på efterfølgende personalemøde, og personalegruppen vil sammen finde ud af, hvad der skal laves af nye tiltag. Dette indskrives i handleplanen.

**Vi arbejder løbende med sygdomsforebyggelse** blandt børnene ved i dagligdagen at fokusere på toilethygiejne, vaske hænder og udluftning.

- Børnene lærer: at vaske hænder inden de hjælper med madlavning, efter de har leget med noget, der snavser deres hænder til såsom udeleg, maling, ler, modellervoks, og inden de skal spise frokost.
- En gang om året afholder vi "vaske hænder kursus" hos Rødderne

## **7. Inddragelse af lokalsamfundet**

Vi er glade for at være en del af lokalsamfundet i Gedved, og i Livets Børn inddrager vi lokalsamfundet på forskellig vis til glæde og gavn for børnenes trivsel, udvikling og læring.

Vi har et velfungerende samarbejde med Gedveds to andre daginstitutioner, Hasselhuset og Livstræet. Dette samarbejde har blandt andet resulteret i, at førskolebørnene mødes en gang i måneden med "skolevennerne" fra de andre institutioner. Derudover afholdes der fælles forældrekafe i foråret op til skolestart. Det er med til at styrke kendskabet de tre institutioner imellem - både for børn, forældre og voksne.

Radiserne besøger plejehjemmet hver anden uge, hvor børnene synger og laver aktiviteter med en lille gruppe af plejehjemmets beboere, hvilket er til gensidig fornøjelse.

I Livets Børn bakker vi op om det lokale cykelløb "Tour de Gedved". Det gør vi både i form af deltagelse på dagen (børnene cykler, de voksne hepper) og i form af sponsorater til de cyklende børn, som går til den lokale idrætsforening.

Derudover bruger vi det lokale bibliotek både til at låne bøger, men også til samarbejde om kulturelle arrangementer, blandt andet i forbindelse koncerter, teater og andre optrædener.